THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 212
Winnipeg — Manitoba

בענעט קאָן זיינע פאַרשפּרעכונגען דערפילן

אין דער צייט וואָס מיר שרייבן די דאָזיקע שורות זיינען די רעזולטאַטן פון די פעדעראַלע וואַלן נאָך ניט אינגאַנצן באַשטימט. עס איז אָבער קלאָר אַז די ליבעראַלע רעגירונג איז דורכגעפאַלן און אַז דער קאָנסערוואַטיווער פירער, ר. ב. בענעט, וועט איינזיכן גערופן ווערן פון דעם גאָווערנאָר דזשענעראַל צו איבערגעמען די מאַכט אין צוזאַמענשטעלן א רעגירונג. עס איז אויך קלאָר, אַז די קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי וועט האָבן געגוג אייגענע מיטגלידער אין פּאַרלאַמענט צו דערמעגלאַכן אים צוזאַמענצושטעלן א ריין קאָנסערוואַטיווע רעגירונג און ניט זיין געצוואונגען צו בויגן זיך פאַר דער אַדער יענער פּראַקציע און איינגיין אויף קאָמפּראָמיסן. מר. בענעט וועט האָבן פאַר זיך א פאַרהערטנסמעסיק גרינגן קאַמף אין פּאַרלאַמענט דורכצופירן זיינע פּאָליסיס און דערפילן זיינע פאַרשפּרעכונגען.

און די דאָזיקע פאַרשפּרעכונגען און פאַרפליכטונגען זיינען קלאָר און דייטלאַך פאָרמולירט געוואָרן. וואָס פאַר א פאָרוואַרפן מען זאָל ניט מאַכן בענעטן, ווי ווייניק מען זאָל זיין מיט אים איינשטימיק — איין זאַך מוז מען צוגעבן: בענעט איז מוטיק און אויפריכטיק גענוג צו זאָל זיינע מיינונגען דייטלאַך איסדריקן. ער ווייסט און איר ווייסט וואָס ער וויל און צו וואָס ער שטרעבט.

* * * *

און אפשר איז דאָס טייל־ווייז די סיבה פון זיין דערפאָלג אין די איצטיקע וואַלן. מיר זאָגן "טייל־ווייז" ווייל, נאַטירלאַך, דאָס איז ניט דער איינציקער גרונד. ס'איז פאַראַן א צווייטער, אין דער צווייטער גרונד, אין דער וויכטיקסטער, איז דאָס, וואָס ער האָט בעסער פאַרשטאַנען דעם צייט־גייסט, און אים אויסגענוצט. בענעטס לאָזונג איז געווען "קאַנאַדע פּריוסט" : פאַר אַלץ און אַלעמען, מיר קאַנאַדער.

"פאַר אַלץ און פאַר אַלעמען, מיר". אין דעם דריקט זיך איצט אויס דער צייט־גייסט איבער גאָר דער וועלט. שוין איינגאַנצן פאַרשוואונדן דער העכערער אידעאַליזם וואָס האָט פאַר א קורצער צייט אַרומגעכאַפּט די צייטווייליקע וועלט, מיט א צען יאָר צוריק ווען די פירער האָבן גערעדט וועגן א קענגזייטיקער פאַרשטענדיקונג, וועגן קענגזייטיקער שטיצע, וועגן וועלט פרידן. ס'איז א צייט פון אויסניצטערונג פון די אילוזיעס וועגן א שענערער וועלט, באַזירט אויף קאָאָפּעראַציע, מענשן האָבן זיך אויפגעכאַפּט פון די פאַנטאַסטישע חלומות. און זיי גייען שוין ווייטער אויף דעם וועג פון קענגזייטיקן קאַמף פון פאַרבינדערטער קאָנקורענץ, פון עגאָיסטישן נאַציאָנאַליזם נים מער א פאַראייניקטע, נאָר פאַרקערט, א צעטרענטע וועלט — ווייל אַזוי זאָגן עס די "פּראַקטישע" קורן־זיכטיקע, זעלבסט צופרידענע אַמעריקאַנער. דאָס פאָלק פון וואַשינגטאָן־ווילסאָן. די ראַט־געבער וועלכע האָבן זיך ניט געקאָנט דערהויבן צו זיין הויך און דערפאַר אים ניט געקאָנט פאַרשטיין, האָבן באַשלאָסן אַז זיי מוזן זיך אָפּזונדערן פון דער וועלט, איבערבייסן אַלע פאַרבינדונגען, זיך אַרומצוטאָן מיט א הויכער וואַנט. מיט טויערן וואָס זאָלן זיך פון אייניוויקן פאַרשליסן און קיין פרעמדע ניט אַריינלאָזן, און קיין פרעמדע פּראָדוקטן ניט אַריינגעמען . . .

* * * *

מעקענזי קינג, דער ליבעראַלער פּרעמיער האָט ניט געוואָלט — אָדער ניט געקענט — נאָכפאָלגן די טאַקטיק פון די אַמעריקאַנער "פאָלי־טישאַנס". ער האָט געהאַפּט און געגלויבט אַז ער וועט מיט זיי נאָך קאָנען פאַרהאַנדלען, זיך מיט זיי פריינדלאַך דורכרעדן, מעשה שכנים, פאַרט אַזוי נאָענט איינער צום אַנדערן, כמעט לייבלאַכע ברידער, און אַזוי לאַנג, מער ווי א הונדערט יאָר בשלום געהאַנדלט. מען מוז האָבן געדולד, טאַקט. די צייט וועט קומען ווען דער רייכער שכן וועט בעסער ווערן. פאַרשטיין אַז עס לוינט זיך ניט און ווידער עפענען די טיר.

אָבער דער דורכשניטלאַכער מענש וויל פון טאַקט ניט וויסן, ער קאָן זיך ניט איינהאַלטן. ער האָט קיין געדולד ניט. א טיר וואָס איז פאַר אים געווען אָפן, איז איצט פאַרשלאָסן, דער גראָב בייציקער יענקי, וויל זיין סחורה ניט מער אַריינלאָזן — דאָס איז ניט נאָר א ניט־פאַרדינטער פאַטש אין פּנים, נאָר אויך א פאַרלוסט. ניטאָ קיין אַנדערע קונים. ניטאָ וועמען די סחורה צו פאַרקויפן, איז ניטאָ קיין געלט אין קיין אַרבעט . . . איז ער אומצופרידן, באַזאָרגט, אויפגערעגט . . .

און אָט קומט דער היציקער, קאַמף־לוסטיקער בענעט. ער פאַרקאַטשעט די אַרבל, ער בייזערט זיך, ער שרייט: "גיט מיר נאָר די געלעגנהייט צו ריידן אין אייער נאָמען — און איך וועל שוין אָט דעם חוצפה־דיקן יענקי ווייזן וואו ער האַלט. ביי אַזעלכע מענשן דאַרף מען זיך ניט בעטן, מען מוז דערלאַנגען" . . .

אַזעלכע ווערטער פאַרשטייט דער עולם בעסער. "בענעט האָט א פּויסט — ער וועט מיט זיין פּויסט די טיר צעברעכן — מיר זאָלן די סחורה קאָנען אַריינפירן, אַרבעט באַקומען. שטימט פאַר בענעט!"

און בענעט ווערט דערוויילט!

* * * *

בענעט און זיינע נאָכפאָלגער האָבן זיך פאַרפליכטעט אַזוי גיך ווי זיי וואָלן דערוויילט ווערן צו פאַררופן א ספּעציעלע סעסיע פון פּאַרלאַמענט און אָננעמען באַלד די נויטיקע שריט דעם קריזיס אָפּצושאַפן: די אַרבעטס־לאָזע צופרידנשטעלן; די אינדוסטריע צו דערוועקן; דעם האַנדל צו אויפלעבן.

דער פירער פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי וועט אינגיכן גערופן ווערן צונויפצושטעלן א רעגירונג. ער האָט שוין זיינע פלענער צוגעגרייט. גליקלאַכערווייז, האָט ער אויך גענוג אונטערשטיצער אין פּאַרלאַמענט ער זאָל קאָנען דורכפירן זיינען רעפאָרמען ניט געשטערט. זאָל ער זיך נעמען צו דער אַרבעט. מיר, צוזאַמען מיט הונדערטער טויזנטער אַנדערע, וועלכע זיינען פאַראינטערעסירט מיט אידישע פראַגעס, אין פיל ביינגטראָגן אויף דעם געביט. מיר באַגריסן דעם נייעם אידישן דעפּוטאַט און מיר האָפן אַז ער וועט אויך ביישטייערן צום וואוילזיין פון דער אידישער באַפעלקערונג פון קאַנאַדע, און זיך דערגערכן דעם זעלבן שיינעם נאָמען וואָס די אַנדערע צוויי האָבן.

א געשפּרעך מיט דעם סאָוועטישן פילם דירעקטאָר - אייזנשטיין

פון דוד ווייסמאַן

(ספּעציעל פאַר "דאָס אידישע וואָרט")

ווען איר גיט א קוק אויף דעם באַרימטן רוסישן פילם דירעקטאָר סערגעי אייזנשטיין, ווערט אייער אויפמערקזאַמקייט באַלד געעוגן אויף צוויי זאַכן. אויף זיין גרויסן שמערן און אויף זיינע בלויע הומאָר־פולע אויגן. אין פאַקטיש האָט אייזנשטיין א שטאַרקן חוש פאַר הומאָר. אייזנשטיין האָט זיך שטאַרק צעלאַכט ווען איך האָב אים באַוויזן די קאָפּיע פון דער טעלעגראַמע, וואָס דער "טעכניקער דירעקטאָר אינסטיטוט" פון האַלליוואַר האָט צוגעשיקט צו דעם ווייצע פּרעזידענט פון "פאַראַמאָונט" פילם־קאָמפּאַניע, לאַסקי, אין וועלכער די אידן וועלן אַן אַמאַקירט דערפאַר ווייל זיי האָבן אויספאַרטירט "אזא רוסישן הונט", ווי אייזנשטיין, כדי צו מאַכן דאָ א זומפּ פון דער אַמעריקאַנער פילם אינדוסטריע.

"דאָס איז א פיין שטיקל פּובליסיטי", האָט אייזנשטיין געזאָגט.

"איך האָב געמיינט, אַז איר זייט א רוסישער דירעקטאָר, און דאָ רעדט איר נאָר פונקט אַזוי אין איינער פון אונזערע אַמעריקאַנער פילם דירעקטאָרן, וואָס זאָגן זיך נאָך "פּובליסיטי", האָב איך זיך געוואונדערט.

"נו, איך האָב אין לעצטע עטלאַכע דרשים א סך אַרומגערייזט און איך האָב עטוואָס געלערנט", — האָט ער געענטפערט.

אַכ א פאַרשטייער פון דער אידיישער טעלעגראַפן אגענטור בין איך נאָכדעם אויך געלאָפן אויפן אַזעלכן אַרט פון אייזנשטיין, אַז זיין אייגן געזונט. ניט קוקנדיק אויף זיינע 71 יאָר, איז אַרטשיי נאָך גאַנץ שטאַרק און קרעפטיק, און עס קוקט אויס, אַז ער וויל שפּלין א מין צוריקכעס שפּיל מיט דער טייט, זעען ווער עס וועט מיד ווערן: ער צו לעבן אָדער דער סטייט, צו גיבן אים פרייע קעסט. לעצטנס ווען א רעפּאָרטער פון א צייטונג האָט אים באַזוכט און האָט גע־וואָלט האָבן א שמועס מיט דעם דאָזיקן זעלבסטגעקרוינטן "לייפער", האָט אַר־טשי ניט אַרויסגעוויזן קיין אינטערעס און קיין שום אַנדער זאַך חוץ אין זיין איינגענער פאַרקיולונג, וואָס ער האָט גע־כאַפּט אין די לעצטע טעג, און מען האָט געקאָנט זעען, אַז ס'טוט אים שטאַרק הנ־אה; וואָס די פאַרקיולונג איז אַריבער, און ער הויבט אָן צו פילן בעסער.

צוועלף יאָר צייטן אַזוי ווערט דער־קלערט אין די אָפיציעלע רעקאָרדס פון סטייט פּריזאָן, אין אַרטשיי ניט אַרונטער פון דעם אויבערשטן טייל פון פּריזאָן, וואו זיין צעל געפינט זיך, און צעוולף יאָר צייט האָט זיין פוס ניט באַטראָטן דעם אונטערשטן פלאָר. פון דעם הויף איז שוין אָפּגערעדט. ער האָט ניט קיין שום פאַרלאַנג פאַר די אַפּרשיידענע פאַר־ווייליונגען וואָס די אַרעסטאַנטן האָבן אויף דער פרייער לופט, אין דעם פּריזאָן הויף.

אַלץ וואָס ער טוט איז זיצן א נאָנצן טאָג אויף זיין בעטל, רויכנט אין לייקלע נאָך דער אַנדערער, און בלאָזט דעם רויך אַרויף צו דער סטעליע.

אפילו לייענען לייענט ער ניט. דער באַזונדער מאָדנער אַרעסטאַנט. אַזוי ווי ער וואָלט ניט געוואָלט וויסן, וואָס עס טוט זיך אויף דער ווייטער וועלט. פון וועלכער ער איז אָפּגעריסן, און פון וועל־כער ער קאָן סיי ווי קיין הנאה ניט האָ־בען. עס גייט אים ניט אָן די ראַדיאָ, וואָס גרילצט אים אַרויס פון יעדער שטוב און עס אַרט אים ניט דער עראָפּלאַן וואָס טראָגט זיך אַזוי אָפט איבער'ן דאַך פון סטייט־פּריזאָן. די אַלע דערפינדונגען פון דער גאָר לעצטער צייט זיינען ניט פאַר אים געשאַפן, און ער שיינט צו זיין אינ־נאָנען צופרידן מיט די פיר ווינקלען אין וועלכע עס וועט אים מסתמא אויסקומען אויסצולעבן זיינע לעצטע טעג.

ווייל הינריכטן וועט מען אים דאָך שוין ניט. פּשוט דערפאַר, וואָס אפילו דער וואַרדן פון פּריזאָן וועט זיך ניט וועלן שיידן, נאָך אַזוי פיל יאָרן, מיט זיין "סטאַר באָרדער". דערצו הייגנט דאָך כסדר איבער אַרטשיי'ס קאָפּ יענער מעכ־נישער פונקט, וועלכער האָט געראַטעוועט זיין לעבן ביז איצט.

פון די רעקאָרדס אין סטייט פּריזאָן דערוויסט מען זיך, אַז אינ'ם זומען פון 1908, אין א שיינעם, הייסן יולי טאָג, האָט הערן, וועלכער איז דאַמאָלסט גע־שוין געוואָרן אויס איר. "אויב מען וואָלט מיך געפרעגט, דאַן, וואָלט עס אפשר ניט אַזוי געווען", — האָט אייזנשטיין געשטייכלט.

מיר האָבן דעריבער אָנגעפאַנגען צו רעדן וועגן אַנדערע זאַכן. מיר זיינען אַר־בערגעגאַנגען צו דער פראַגע פון רעליגיע אין רוסלאַנד, וועגן אַמעריקאַנער פילמס, וועגן דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, וועגן קאָלעקטיווע פאַרמען און אויף וועגן עק־סטאַז.

"איך האָב מיין גאַנצן לעבן שטודירט דאָס פּראָבלעם פון עקסטאַז, — האָט אייזנשטיין געזאָגט, — און עס איז שטעגדיק געווען מיין אַמביציע אַרויס־ציבריינגען אין פילמס אַלע פאַרבן פון דעם דאָזיקן צושטאַנד פון עקסטאַז. איך האָב אָנגעזאַמלט געגוג מאַטעריאַל אין מיין לעבן כדי אָנצושרייבן א בוך וועגן דעם. די דאָזיקע עמאָציאָנעלע געפילן פון עקסטאַז וואָס זיינען פאַראַן אין דער רעליגיע, פאַרזוכט איצט די סאָוועט־אַרבעטערצופירן אין א ספּערע פון מער סאָציאַלער טעטיקייט. זי באַמיט זיך אויסצונוצן די דאָזיקע מאַכט פון עקסטאַז פאַר סאָציאַלע און פּראָדוקטיווע צוועקן, און דאָס איז טאַקע די סיבה פאַרוואָס די קאָמוניסטן זיינען קעגן דער רעליגיע אַלס אַזעלכע.

"מען פאַרפאָלגט אָבער ניט אין רוס־לאַנד פאַר זיין רעליגיעזע, מען קאָן דאָרט אויסדריקן די רעליגיעזע געפילן פאָל־שטענדיק פריי, נאַטירלאַך, אַרגומענטירט מען דעריבער, זיין חבר אַרבעטער וועט זיך באַמיען צו איבערערדן דעם רעלי־גיעזן מענשן, אָבער ער קאָן פריי אַפּריכ־טן זיינע תפילות, וואו און ווען ער וויל נאָר, אַזוי לאַנג ווי די דאָזיקע תפי־לות זיינען ניט קיין קוואַל פון פּרנסה, פאַר דעם וואָס דאַוונט. אויב אָבער א פערזאָן, אָדער א גרופּע מאַכט א פּרנסה פון רעליגיע, דאַן ווערט ער פאַרפאָלגט. דאָס ווערט באַטראַכט אַלס א פאַרלעצונג קעגן די פונדעמענטאַלע און עקאָנאָמישע געזעצן פון סאָוועט רוסלאַנד.

"די אַלע מעשיות וועגן די שרעקלאַכע פאַרניכטונגען פון קירכן און שולן, וועגן וואָס איר האָ געלייענט, זיינען נאָך אַלע־מען ניט אַזוי שרעקלאַך. קורץ כל ווערט די פראַגע פון דער ראַטזאַמקייט צו דער־לויבן א קירכע אָדער א שול ווייטער צו עקזיסטירן, ענטשידט דורך אַן אָפּשטימונג פון אַלע איינוואוינער פון דער קהלה. עס איז אמת, אַז עס ווערט כסדר אָנגע־פירט א פּראָפּאַגאַנדע דורך די סאָוועט־קעגן דער רעליגיע, אָבער מען באַנוצט זיך ניט מיט קיין וואַלד מיטלען.

דאַנעבן אָבער וואָס עס איז שייך אַנ־טיסעמיטיזם, ווערט דאָס אין קיין שום לאַנד אין דער וועלט ניט אַזוי שטאַרק פאַרפאָלגט ווי אין רוסלאַנד. און שטענ־דיק וואו מען געפינט דעם כוליגאַן וואָס האָט געמאַכט אַן אָנפאַל אויף א אידן, דאַן זעט שוין די רעגירונג, אַז דער פּראָ־צעס קעגן אים זאָל פאָרקומען אין דער פולסטער עפנטלאַכקייט. אויב מענלאַך ווערט דער פּראָצעס אָפּגעהאַלטן אונטער דעם פרייען הימל, אַזוי, אַז אַלע אייי־וואוינער פון דער נעגנט זאָלן האָבן א געלעגנהייט אים צייצואוואוינען. רעליגיע אייזנשטיין איז ניט לאַנג צוריק געקו־מען קיין האָליוואוד אויף דער איינלאַדונג פון דער "פּאַראַ־מאָונט" פילם קאָמפּאַני

ווערט פאַרפאָלגט אין רוסלאַנד נאָר צו־ליב עקאָנאָמישע אורזאַכן, ווען זי איז אין קענגזאַץ צו די פונדאַמענטאַלע גע־זעצן אין לאַנד, פונקט אַזוי ווי דאָס טרינ־קען ווערט פאַרבאָטן אין אַמעריקע דער־פאַר, ווייל עס איז אין קענגזאַץ צו דעם געזעץ פון לאַנד".

אויף דער פראַגע, וואָס פאַר אַן אַמט אייזנשטיין האָט אין דער קאָמוניסטישער רעגירונג פון רוסלאַנד, האָט דער דירעק־טאָר געענטפערט, אַז ער איז ניט קיין קאָמוניסט.

"ניין, איך בין ניט קיין מיטגליד פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, — האָט ער געזאָגט, — איך בין מסכים מיט דער סאָ־וועטישער עקאָנאָמישער טעאָריע, אָבער איך האַלט ניט, אַז אַן אינטעליגענט דאַרף אָנטייל נעמען אין דער אַרבעט פון דער סאָוועטן רעגירונג. דאָס איז א רעגירונג פון אַרבעטער, און זיי דאַרפן האָבן די פאָלשטענדיקע מאַכט.

"איבעריקנס איז מיין פּאָזיציע ניט די אייגענע אין סאָוועט רוסלאַנד. עס זיי־נען פאַראַן א סך אַנדערע אינטעלעקטוע־לע, וועלכע האַלטן, אַזוי ווי איך. איך בין גרייט צו צאָלן העכערע שטייערן און צו צאָלן מער דירה געלט פאַר אַ איינ־גערן צימער, וואָס אַן אַרבעטער האָט, ווייל איך פאַרדיין פיל מער, ווי דער אַר־בעטער. און בעת מיר רעדן שוין וועגן אינטעלעקטועלע, ווייל איך אייך זאָגן, אַז פאַר זיי איז פאַראַן א גרויס פעלד אין סאָוועט רוסלאַנד. ספּעציעל ווערט שטאַרק דאָס אָפּגעשאַצט דער שעכטיק געבילדעטער אינטעליגענט. ער איז "בן־יחיד" אין רוסלאַנד, און קיין זאַך איז ניט צו טייער פאַר אים".

רעדנדיק וועגן די אַמעריקאַנער פילמס, האָט אייזנשטיין געזאָגט, אַז אַמבעסטן געפעלט אים די פילם "האַלעלויאַ", וואָס איז געמאַכט געוואָרן פון דעם דירעקטאָר קינג ווידאָר. ווען איך האָב אויסגעדריקט מיין באַוואונדערונג צוליב דעם, וואָס די דאָזיקע פילם וואָס ענטהאַלט אין זיך רעליגיעזע געפילן, ווערט געוויזן אין רוסלאַנד, האָט אייזנשטיין געענטפערט מיט א שמייכל:

"פאַרוואָס ניט, דערפאַר ווייל דאָס איז א ספּיריטואַליסטישע פילם? פאַר דעם עולם אין רוסלאַנד באַווייזט די פילם דעם אָבערגלויבישן עלעמענט, וואָס איז פאַראַן אין דער רעליגיע. איך ווייס ניט וואָס דער דירעקטאָר קינג ווידאָר, האָט געהאַט אין זינען אַרויסצובריינגען אין דער פילם, אָבער וואָס איז שייך רוס־לאַנד, איז די דאָזיק פילם א גאַנץ גוט פּראָפּאַגאַנדע מיטל קעגן רעליגיע".

דער געשפּרעך איז דאַן איבערגעגאַנגען צו דער פראַגע פון דער פאַרס־קאָלעקטיווי־זאַציע אין רוסלאַנד. אייזנשטיין האָט אויסגעדריקט זיין גלויבן: אַז דער פינ־יאָר פאַראַנען פון אינדוסטריליזאַציע און קאָלעקטיוויזאַציע אין רוסלאַנד וועט דורכגע־פירט ווערן אין צייט. אויב ער פינט אַלט אַנדערע אַן אַנדערע אינטעלעקטוע־לע, וועלכע האַלטן, אַזוי ווי איך. איך בין גרייט צו צאָלן העכערע שטייערן און צו צאָלן מער דירה געלט פאַר אַ איינ־גערן צימער, וואָס אַן אַרבעטער האָט, ווייל איך פאַרדיין פיל מער, ווי דער אַר־בעטער. און בעת מיר רעדן שוין וועגן אינטעלעקטועלע, ווייל איך אייך זאָגן, אַז פאַר זיי איז פאַראַן א גרויס פעלד אין סאָוועט רוסלאַנד. ספּעציעל ווערט שטאַרק דאָס אָפּגעשאַצט דער שעכטיק געבילדעטער אינטעליגענט. ער איז "בן־יחיד" אין רוסלאַנד, און קיין זאַך איז ניט צו טייער פאַר אים".

("איטאַ")

וואַרט שוין 22 יאָר אויפ'ן עלעקטריש טשער און וועט מוזן שטאַרבן מיט נאַטירלאַכן טויט

פון משה דינעס

אין זיין איינזאַמן צעל, אין דעם סטייט פּריזאָן אין טרענטאָן, ניו־דזשערסי, געפינט זיך א מאַן, וועלכער איז איצט 71 יאָר אַלט, און וועלכער איז פאַר'משפּט געוואָרן פאַר מאַרד מיט 22 יאָר צוריק. אין וועלכער וואַרט נאָך, ביז דעם הייס־טיקן טאָג, צו באַצאָלן מיט זיין לעבן אויפ'ן עלעקטריק טשער. א זאַך וואָס ער וועט זיך קיינמאָל ניט דערוואַרטן, און וואָס עס טוט דעם פאַר'משפּט'ן אַסור באַנק.

דער דאָזיקער אַרעסטאַנט איז אַר־טשיבאַלד הערן, וועלכער איז אין פּרי־זאָן בעסער באַקאַנט מיט זיין אָפּגעקירצ־טען נאָמען, אַרטשי. שוין 22 יאָר איז ער פאַרברייענגט אין דער זעלבער צעל, מיט עסן, טרינקען, רויכערן און שלאָפן, און זייער זעלטן אַז ער א באַנוצט זיך מיט די פריוויליגיעס צו וועלכע ער איז באַרעכ־טיקט ווי יעדער אַנדער אַרעסטאַנט. עס קוקט אויס, אַז "אַרטשי" האָט פאַרלאָ־רן דעם גאַנצן שטאַרק און קרעפטיק, און עס קוקט אויס, אַז ער וויל שפּלין א מין צוריקכעס שפּיל מיט דער טייט, זעען ווער עס וועט מיד ווערן: ער צו לעבן אָדער דער סטייט, צו גיבן אים פרייע קעסט. לעצטנס ווען א רעפּאָרטער פון א צייטונג האָט אים באַזוכט און האָט גע־וואָלט האָבן א שמועס מיט דעם דאָזיקן זעלבסטגעקרוינטן "לייפער", האָט אַר־טשי ניט אַרויסגעוויזן קיין אינטערעס און קיין שום אַנדער זאַך חוץ אין זיין איינגענער פאַרקיולונג, וואָס ער האָט גע־כאַפּט אין די לעצטע טעג, און מען האָט געקאָנט זעען, אַז ס'טוט אים שטאַרק הנ־אה; וואָס די פאַרקיולונג איז אַריבער, און ער הויבט אָן צו פילן בעסער.

צוועלף יאָר צייטן אַזוי ווערט דער־קלערט אין די אָפיציעלע רעקאָרדס פון סטייט פּריזאָן, אין אַרטשי ניט אַרונטער פון דעם אויבערשטן טייל פון פּריזאָן, וואו זיין צעל געפינט זיך, און צעוולף יאָר צייט האָט זיין פוס ניט באַטראָטן דעם אונטערשטן פלאָר. פון דעם הויף איז שוין אָפּגערעדט. ער האָט ניט קיין שום פאַרלאַנג פאַר די אַפּרשיידענע פאַר־ווייליונגען וואָס די אַרעסטאַנטן האָבן אויף דער פרייער לופט, אין דעם פּריזאָן הויף.

אַלץ וואָס ער טוט איז זיצן א נאָנצן טאָג אויף זיין בעטל, רויכנט אין לייקלע נאָך דער אַנדערער, און בלאָזט דעם רויך אַרויף צו דער סטעליע.

אפילו לייענען לייענט ער ניט. דער באַזונדער מאָדנער אַרעסטאַנט. אַזוי ווי ער וואָלט ניט געוואָלט וויסן, וואָס עס טוט זיך אויף דער ווייטער וועלט, פון וועלכער ער איז אָפּגעריסן, און פון וועל־כער ער קאָן סיי ווי קיין הנאה ניט האָ־בען. עס גייט אים ניט אָן די ראַדיאָ, וואָס גרילצט אים אַרויס פון יעדער שטוב און עס אַרט אים ניט דער עראָפּלאַן וואָס טראָגט זיך אַזוי אָפט איבער'ן דאַך פון סטייט־פּריזאָן. די אַלע דערפינדונגען פון דער גאָר לעצטער צייט זיינען ניט פאַר אים געשאַפן, און ער שיינט צו זיין אינ־נאָנען צופרידן מיט די פיר ווינקלען אין וועלכע עס וועט אים מסתמא אויסקומען אויסצולעבן זיינע לעצטע טעג.

ווייל הינריכטן וועט מען אים דאָך שוין ניט. פּשוט דערפאַר, וואָס אפילו דער וואַרדן פון פּריזאָן וועט זיך ניט וועלן שיידן, נאָך אַזוי פיל יאָרן, מיט זיין "סטאַר באָרדער". דערצו הייגנט דאָך כסדר איבער אַרטשי'ס קאָפּ יענער מעכ־נישער פונקט, וועלכער האָט געראַטעוועט זיין לעבן ביז איצט.

פון די רעקאָרדס אין סטייט פּריזאָן דערוויסט מען זיך, אַז אינ'ם זומען פון 1908, אין א שיינעם, הייסן יולי טאָג, האָט הערן, וועלכער איז דאַמאָלסט גע־וואָרן אַן אַרטשיבאַלד הערן, אין אַ מאָמענט פון צאָרן, אַן אַנדערן מאַן אין אַ קאַמף אויפן לעבן און טויט. אין דער צייט פון דער קאַמף האָט הערן אַרויסגענומען אַ מעסער און אַרויסגעשטאָכן דעם אַנדערן מאַן אין אַ מאָמענט פון צאָרן. אַזוי ווייט, אַזוי ווייט, אַזוי ווייט,